

ISSN: 2542-0348

ИНТЕРНАУКА

НАУЧНЫЙ

ЖУРНАЛ

3(85)

ЧАСТЬ 3

internauka.org

г. Москва

Содержание	
Papers in english	6
Earth science	6
PHYSICAL AND CHEMICAL PROPERTIES OF TRITICALE GRAIN	6
Auelbek Aizhan	
Aimenova Zhanar	
Abai Gauhar	
Usenova Ulzhamal	
Daulbaj Amina	
CHEMICAL STUDY OF PLANTS OF THE GENUS LAGOCHILUS	9
Ayazbaev Valihan	
Aimenova Zhanar	
Lesbekova Sagadat	
Turalieva Moldir	
Ahanov Usen	
PRINCIPLES OF CLASSIFICATION OF PLANT GROWTH SUPPLEMENTS	11
Kaldarbek Beksultan	
Aimenova Zhanar	
Lesbekova Sagadat	
Abai Gauhar	
Asan Aisulu	
METHODS OF PRODUCTION AND APPLICATION OF WHEAT GERM OIL	13
Nagymetova Kelbet	
Aimenova Zhanar	
Turalieva Moldir	
Babahan Tanakoz	
Ospanova Aigerim	
Philosophy	15
INTERNET	15
Akromkhujaev Akbarkhuja	
Gaipnazarova Sevara	
Қазақ тілінде мақалалар	17
Жер туралы ғылым	17
СПИРТ ӨНДІРІСІНІҢ ҚАЛДЫҚТАРЫН КӨДЕГЕ ЖАРАТУҒА МҮМКІНДІК БЕРЕТІН ҚОЛДА БАР ӨЗІРЛЕМЕЛЕРГЕ ШОЛУ	17
Айтқұлова Райхан Элтайбекқызы	
Тәңірбергенова АқботаТалғатқызы	
Айменова Жанар Еркінқызы	
Шыназбек Гүлжанар Бауыржанқызы	
Сайдуллаева Лайла Нуруллаевна	
Техникалық ғылымдар	20
GMP СТАНДАРТЫНЫҢ ТАЛАПТАРЫ – ДӘРІЛІК ЗАТТАРДЫ ӨНДІРУ САПАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ КӨРСЕТКІШІ	20
Базарбай Меруерт Мұхаммедқызы	
Құралбай Аяжан Мақсатбекқызы	
Омаркулова Назира Сайновна	
GMP СТАНДАРТЫНА САЙ ФАРМАЦЕВТИКАЛЫҚ ӨНДІРІСТІ ЖОБАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	22
Самиғуллина Айнара Куанышқызы	
Баракова Алия Шаризатқызы	

O'zbek tilida maqolalar	24
Tarix va arxeologiya	24
ФАРҶОНА ВОДИЙСИНИНГ ВОҲА ТОЖИКЛАРИ (XIX АСР ОХИРИ XX-АСР БОШЛАРИ) Нишонбоев Маратжон Ёдгарович	24
АМИР ТЕМУР ДАВРИДА МАДАНИЙ ДИПЛОМАТИЯ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ Ўлжаева Шоҳистахон Мамажоновна	27
Tibbiyot va farmakologiya	29
РАДИОЛОГИЯ БЎЛИМИ ХОНАЛАРИДАГИ НУРЛАНИШ ДОЗА ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАБ БАҲОЛАШ Абдукадирова Лола Кабуловна Абдурахмонов Баходир Омуратович	29
ХИРУРГИК СЕПСИСДА ЎПКАНИНГ НОРЕСПИРАТОР ФАОЛИЯТИНИ ТАВСИФИ Азизов Ёрқин Хусанович Чориева Шахноза Эгамбердиевна	31
АТМОСФЕРА ҲАВОСИНИ ИФЛОСЛАНТИРУВЧИ БИРИКМАЛАРНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ Ахмадалиева Нигора Одилловна Ўроқова Нигора Нуриллаевна Балтабаев Аллаяр Бердиярович	33
ОИЛА САЛОМАТЛИГИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР Ахунжанова Зиёда Хаджамуратовна Умарова Зулфия Султонмуратовна	36
МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ, УНИНГ ТАЛАБАЛАР КЎНИКМАЛАРИНИ ОШИРИШДАГИ РОЛИ Зуфаров Фозил Носирович Авезова Гулшод Саттаровна	38
ЭРТА ЁШЛИ БОЛАЛАР САЛОМАТЛИГИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ХАВФ ОМИЛЛАР Султонова Мархабо Абдуллаевна Усмонова Элмира Тошмухаммаддановна	40
РЕПРОДУКТИВ САЛОМАТЛИК МУАММОЛАРИ Суярова Гулмира Сирожиддин қизи Махаммадходжаева Муҳаббат Абдусаттаровна	42
ТИББИЙ КЎРИКЛАР ВА УЛАРНИНГ ОИЛА САЛОМАТЛИГИНИ САҚЛАШДАГИ АҲАМИЯТИ Ҳайдарова Зарифа Турғуновна Валиева Назокат Шарофитдиновна	44
АТМОСФЕРА ҲАВОСИНИНГ ИФЛОСЛАНИШ ХОЛАТИНИ ГИГИЕНИК БАҲОЛАШ Шеркузиева Гузал Фаҳритдиновна Утепова Нигора Бурхоновна Бегматов Бобур Исроилевич Садикова Нигора Абдумумин қизи Ғаниев Худойберди Абдували ўғли	46
ТОШКЕНТ ШАҲРИДА ОШҚОЗОН ИЧАК КАСАЛЛИКЛАРИНИНГ ТАРҚАЛГАНЛИГИ Юсупова Гузал Анварходжаевна Қурбонова Гулзор Махмудовна	48
Yer fan	50
ИЗЛОВ – ҚИДИРУВ ҚУДУҚЛАРИНИ БУРҒИЛАШДА ЭМУЛЬСИОН ЭРИТМАЛАРНИНГ ИШЛАТИЛИШИ Юсупов Шухрат Комил ўғли Ахмедов Шовдулло Шухратович	50
ГИЛ ЭРИТМАСИ СИФАТИ ВА ҚУДУҚНИ ЮВИШНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ ҲАМДА ҚУДУҚДА СОДИР БЎЛАДИГАН АСОРАТЛАРГА ҚАРШИ ЧОРА КЎРИШ Юсупов Шухрат Комил ўғли	52

АТМОСФЕРА ҲАВОСИНИНГ ИФЛОСЛАНИШ ХОЛАТИНИ ГИГИЕНИК БАҲОЛАШ

Шеркузиева Гузал Фахритдиновна*Тошкент тиббиёт академияси доценти т.ф.н.,
Ўзбекистон Тошкент ш.***Утепова Нигора Бурхоновна***Тошкент тиббиёт академияси 2-курс магистри,
Ўзбекистон Тошкент ш.***Бегматов Бобур Исроилович***Тошкент тиббиёт академияси 2-курс магистри,
Ўзбекистон Тошкент ш.***Садикова Нигора Абдумумин қизи***Тошкент тиббиёт академияси 1-курс магистри,
Ўзбекистон Тошкент ш.***Ғаниев Худойберди Абдували ўгли***Тошкент тиббиёт академияси 1-курс магистри,
Ўзбекистон Тошкент ш.*

Жаҳон қўламида жадал суратлар билан кечаётган фан техника таракқиёти инсонларнинг меҳнат шароити, турмуш даражаси яхшиланишига ижобий таъсир этиши билан бирга у келтириб чиқараётган экологик ўзгаришлар ўз навбатида инсониятга ва табиатга салбий таъсир кўрсатмоқда [1, б. 28]. Атроф муҳитнинг ифлосланиши асосан sanoat ривожланган мамлакатларда кўпроқ содир бўлмоқда. sanoat корхоналари чиқиндиларининг атмосфера хавосига чиқариб ташланишидан ҳосил бўладиган кислотали ёмғирлар қарийиб барча аҳоли яшаш минтақаларини камраб олмоқда [3, б. 16]. Шунингдек этиш керакки sanoat корхоналарининг тўғри жойлаштирилмаслиги уларнинг ишлаб чиқариш қувватини тўғри баҳоламаслик ташкилий ишларнинг пастлиги технологик жараёнлардаги камчиликлар, шунингдек эски ва яроқсиз техника воситалардан фойдаланиш атроф муҳитнинг ифлосланишига олиб келади [1, с. 30]. Биз ўзимиз яшаётган сайёрага назар ташласак кўп нарсаларнинг гувоҳи бўламиз; инсоният сўнгги 100-150 йил давомида табиатни ер устки қатлами биосферани шунчалар ўзгартириб юбордики, натижада унинг миллион йиллар давомида таркиб топган тозалик даражасига ва ҳолатига салбий таъсир кўрсатилди [2, с. 72].

Умуман табиат муҳофазасига техникавий жиҳатдан эмас, балки экологик нуқтаи назардан ёндашиш керак. Ташқи муҳит омиллари, хусусан хаво, сув ва тупроқнигина эмас, балки бутун ташқи муҳитни асрашда фаол қатнашадиган ҳаётни таъминловчи биогеоценоз, геоценозни сақлаб қолиш зарур [3, с. 18].

Ҳозирги даврда sanoat ишлаб чиқариш, электр энергияси моторли транспорт воситаларидан фойдаланишни тез ривожланиб бориши оқибатида атмосфера хавосининг санитария муҳофаза қилиш муаммолари ўткир тус олиб бормоқда. Ривожланган шаҳарлар ва sanoat марказларининг атмосфера

хавоси доимо чанг, тутун ва туманлар билан қопланиб туради. Бу эса ўз навбатида аҳоли саломатлигига ва санитария турмуш шарт шароитларига, ҳамда хавонинг тоза софлигига салбий таъсир кўрсатади. Атмосфера хавосининг аҳоли саломатлигига салбий таъсирини камайтириш мақсадида бир қанча профилактик чора тadbирлар илмий асосланиб ишлаб чиқилган айниқса бу соҳада кучли қонунчилик муҳим ўрин тутди [2, с. 36]. Ҳозирги шароитда бутун дунёда термодинамик жараёнлар сезиларли даражада юқориланган. Бу айниқса транспорт воситалари қун сайин қўпайиб бораётган мегаполисларда ҳамда sanoat шаҳарларида яққол сезилади. Автомобиллар учун қўлланиладиган нефть ёки қўлланганининг йиллик миқдори дунё бўйича 2 млрд тоннага тенг бўлиб, ички ёниш двигателларининг фойдали иш коэффициентини ўртача 23% ни ташкил қилади. 1985 йилдан бошлаб Ернинг химоя қатлами ҳисобланган озоннинг тобора заифлашиб бораётгани аниқланди. 1985 йилда озон қатламини муҳофаза қилишга қаратилган халқаро ҳаракатларнинг дебочаси сифатида Вена шаҳрида кўп томонлама экологик битим - Озон қатламини муҳофаза қилиш тўғрисидаги Конвенция имзоланди. Вена Конвенцияси 1988 йилдан қучга кирди. 1987 йил 16 сентябрда мазкур Конвенцияни тўлдирувчи Халқаро Монреаль баённомаси қабул қилинди. Унга кўра, Конвенцияни ратификация қилган давлатлар озон қатламини емирувчи асосий кимёвий моддалар хлорфторуглеродлар ишлаб чиқаришни тўхтатиш мажбуриятини ўз зиммаларига олдилар [1, с. 24]. Мазкур ҳужжат ҳозиргача 197 та давлат томонидан ратификация қилинган. Атмосфера хавосининг ифлосланиши ва аҳоли саломатлигининг кескин ёмонлашуви ҳозирги замоннинг долзарб муаммоларидан бири бўлиб келмоқда. Шунинг учун нафақат соғлиқни сақлаш органлари балки

Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан бир канча тадбирлар, меъёрий ҳужжатлар, қонунлар ишлаб чиқилган. Ўзбекистон Республикасининг «Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонуни 1996 йил 27 декабрдан №354 – I амалга киритилган ва ушбу қонуннинг асосий вазибалари қуйидагилардан иборатдир: Атмосфера ҳавосининг табиий таркибини саклаш, атмосфера ҳавосига зарарли кимёвий, физикавий, биологик ва бошқа хил таъсир кўрсатилишини олдини олиш ҳамда камайтириш, давлат органлари, корхоналар, муассасалар ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва фуқароларнинг атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш [4, с. 3].

Ўзбекистон Республикасида максимал бир марталик, ўртача қунлик, ўртача ойлик ва ўртача йиллик концентрациялар фарқланади. Атмосфера ҳавосини аҳолини саломатлигига ва уларнинг маиший шароитларига салбий таъсир этиши мумкинлигини ўрганиш учун коммунал гигиена соҳаси бўйича врач аниқ тизим бўйича иш режасини тузиши керак. Биринчи навбатда объектни жойлашиши билан танишиш, технологик жараёни ўрганиш, чиқинди таркиби ва миқдорини билиш керак.

Атмосфера ҳавосининг ифлосланиш муаммоси ҳозирги даврнинг энг долзарб муаммолари бўлганлаги сабабли биз Тошкент шаҳар Олмазор туманининг атмосфера ҳавосининг ифлосланиш ҳолатини кузатдик. «Олмазор» тумани Тошкентнинг шимолий-ғарбида жойлашган. Тошкент вилоятининг Зангиота тумани, Тошкент шаҳрининг Юнусобод ва Шайхонтохур туманлари билан чегарадош. Майдони 3.45 минг гектар, шу жумладан кўкаламзор ерлари 1,8 минг гектар. Аҳолиси 306,1 минг киши асосан, ўзбеклар, шунингдек, рус, татар, қozoқ ва бошқа миллат вакиллари яшайди. Туманда, 58 та маҳалла мавжуд. Туман ҳудудидан Қичкирик,

Дамарик, Қорақамиш, Кайковус ва бошқа каналлар оқиб ўтади. Туманда 3459 та корхона ва ташкилот бўлиб, улардан 12 таси йирик саноат корхонаси. Ҳаво намуналари қуйидаги кўрсаткичлар бўйича текширилган. Чанг, олтингургурт IV оксиди, углерод оксиди, азот оксиди, водород сульфид, формальдегид, сульфат кислота.

Лаборатория назорати қуйидаги ишлаб чиқариш корхоналарида ўтказилган бўлиб, чанг ва окис азот кўрсаткичларига қуйидаги тартибда олинган «ОНИКС» АЖ, Агрегат заводи, САННИРИ, БАЙТЕКС, ФАЙЗ-КАРБЕР. Ёқилғи қуйиш шохобчаси, чорраҳалар, ПМО ТАШКЕНТ, СУВСАНОАТМАШ, Автомобил ювиш шохобчалари - ҒАЛАБА кўчаси 24 уй, МУХБИР кўчаси 4 уй, Босмаҳона.

Туман атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи муассасаларга қуйидагилар қиради: «Тошмармар» АЖ, Агрегат заводи, автопарк-3, ЖБИ-«ОНИКС» АЖ, Компрессор заводи, Уз ДЭУ.

2015 йилда атмосфера ҳавосини ифлосланиши даражасини баҳолаш мақсадида санитария кимёвий лаборатория томонидан жами 2560 та ҳаводан намуна олинди, улардан 310 таси гигиеник талабларга жавоб бермаган. Буларнинг барчасини чанг ташкил этиб, улар 12,1% ни ташкил этади.

2016 йилда жами 2565 та ҳаводан намуна олинди, улардан 376 таси гигиеник талабларга жавоб бермаган, 14,6% ни ташкил қилади

2017 йилда эса умумий 2576 та ҳаво намунаси олинган, улардан 361 таси талабга жавоб бермаган. Бу 14,01% ни ташкил этади. Юқоридагилардан шунини хулоса қилиш мумкинки 2016 йил туман атмосфера ҳавоси бошқа йилларга нисбатан кўп ифлосланган ва асосий ифлослантирувчи бўлиб чанг хисобланади. Чанг миқдорини камайтиришга қаратилган профилактик чора тадбирлар ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ш.Отабоев, С.Мирвалиев, Э.Турсунов «Экологияда маданият ва маърифат муаммолари» Тошкент «NISHON NOSHIR» нашриёти 2009 йил.
2. Ш.Отабоев, Ф.Эргашев, Ё.Қаюмходжаева, Ш.Нормаматов «Атмосфера ҳавосининг экологияси ва саломатлик муаммолари» (Тоза ҳаво танга даво) Тошкент-2008 йил.
3. Х.Салимов, Ю.Раҳматов. «Урбоэкология: муаммо ва ечимлар» Экологический вестник Узбекистана №3 (191)2017.
4. Ўзбекистон Республикасининг «Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонуни